

TEMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 11.333
Tarih : 28.03.2025

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Belediye Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
Teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.
Gereğini saygılarımla arz ederim.27/03/2025

Öznur Bartin
Hakkâri Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	Avrupa Birliği Uyum , Plan ve Bütçe
Esas Komisyon	İçişleri
Tarih: 9-4-2025	Esas No:2/3044

2 8 Mart 2025
Numar3

1606959

GENEL GEREKÇE

Yerel yönetimler, halkın yönetime doğrudan katılımını sağlayan en önemli idari yapılar arasında yer almaktadır. Avrupa Konseyi (AK) tarafından 1985 yılında kabul edilen *Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*, ademi merkeziyetçiliği savunarak yerel yönetimlerin yetkilerini artırmayı ve halkın yerel düzeyde karar alma süreçlerine katılımını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Türkiye, AK üyesi bir ülke olarak 21 Kasım 1988'de bu sözleşmeye imza atmış, 8 Mayıs 1991'de ise 3723 sayılı kanunla onaylamıştır. Ancak Türkiye, merkeziyetçi yönetim anlayışını korumak amacıyla birçok önemli maddeye çekince koymuş ve bu durum, yerel yönetimlerin özerkliğini ciddi şekilde sınırlandırmıştır.

Bu çekinceler, özellikle Kürtlerin yaşadığı kentlerde yerel yönetimlerin yetkilerini kısıtlamış, demokratikleşme sürecini zayıflatmış ve halkın yönetime katılımını engellemiştir. Türkiye'nin koyduğu çekinceler, yerel yönetimlerin sadece idari değil, aynı zamanda mali ve siyasal bağımsızlıklarını da sınırlayarak halkın kendi kaderini belirleme hakkını engelleyen bir yönetim anlayışını pekiştirmiştir. Bu durum hem Türkiye'nin ulusal hukuk sistemi hem de uluslararası taahhütleri açısından ciddi bir çelişki yaratmaktadır.

Ademi merkeziyetçilik (*decentralization*), demokratik toplumların gelişiminde merkezi yönetimin yetkilerini yerel yönetimlere devrederek karar alma süreçlerini halkın daha doğrudan katılımına açan bir sistemdir. Montesquieu'nun *kuvvetler ayrılığı* ilkesi, Tocqueville'in Amerika'daki yerel yönetimler üzerine yaptığı analizler ve John Stuart Mill'in özgürlükçü yönetim modelleri, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin demokrasiyi derinleştiren bir unsur olduğunu göstermektedir.

Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, bu çerçevede, yerel yönetimleri sadece merkezi otoritenin taşra teşkilatları olarak değil, halkın iradesini yansıtan özerk birimler olarak ele almaktadır. Şartın temel ilkeleri yerel özerklik, mali bağımsızlık, demokratik katılım ve idari-siyasal özerklik olarak sıralanabilir. Ancak Türkiye, bu temel ilkeleri sekteye uğratacak şekilde sözleşmenin birçok maddesine çekince koymuştur. Bu çekinceler, yerel yönetimlerin işleyişini doğrudan etkileyerek halkın yönetime katılımını engellemiş ve merkeziyetçi yönetim anlayışının devamlılığını sağlamıştır.

Türkiye'nin *Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*'na koyduğu çekinceler, özellikle şu maddeleri kapsamaktadır:

Madde 4/6: Yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde merkezi yönetimle danışma mekanizmalarının işletilmesini öngören bu maddeye Türkiye çekince koyarak, yerel yönetimlerin merkezi idare ile eşit düzeyde karar süreçlerine katılımını engellemiştir. Bu durum, halkın yerel karar alma süreçlerinden dışlanmasına neden olmuş ve demokratik yönetim mekanizmalarını zayıflatmıştır.

Madde 6/1: Türkiye, yerel yönetimlerin iç idari yapısını kendi ihtiyaçlarına göre düzenleyebilmesini sağlayan bu maddeye çekince koyarak, belediyelerin işleyişini merkezi yönetimin müdahalelerine açık hale getirmiştir.

Madde 8/3: Yerel yönetimlerin denetiminin yalnızca hukuki çerçevede sınırlandırılmasını öngören bu maddeye yapılan çekince, kayyım atamalarının önünü açmış ve yerel yönetimlerin demokratik irade doğrultusunda yönetilmesini engellemiştir.

Madde 9/4: Türkiye, yerel yönetimlerin mali kaynaklarını artırmasını ve bağımsız finansman sağlamasını öngören bu maddeye çekince koyarak, yerel yönetimlerin ekonomik olarak bağımsız hareket etmesini engellemiştir.

Bu çekinceler, sadece demokratik hakların kısıtlanmasına neden olmamış, aynı zamanda ekonomik açıdan da ciddi sorunlara yol açmıştır. Yerel yönetimlerin mali bağımsızlıklarının kısıtlanması, belediyelerin halkın ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmış ve ekonomik kalkınma projelerinin önünü tıkamıştır.

Türkiye'nin merkeziyetçi yönetim anlayışı çerçevesinde uygulamaya koyduğu kayyım atamaları, sadece demokratik temsiliyet açısından değil, aynı zamanda hukuki meşruiyet açısından da ciddi sorunlar doğurmuştur. Avrupa Parlamentosu (AP), 13 Şubat 2025'te aldığı bir kararla kayyım uygulamalarını kınamış ve Türkiye'nin yerel demokrasiye zarar verdiğini vurgulamıştır.

Avrupa Parlamentosu'nun kararları bağlayıcı olmamakla birlikte, bu tür kınamalar Türkiye'nin uluslararası prestijine zarar vermekte ve AB ile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. AB ilerleme raporlarında da Türkiye'nin kayyım uygulamaları ve yerel yönetimlerin özerkliğini kısıtlayan politikaları, demokratikleşme kriterlerine aykırı bulunarak eleştirilmiştir. Kayyım atamalarının uluslararası alanda eleştirilmesi, Türkiye'nin dış politikada yalnızlaşmasına neden olmuş ve özellikle Avrupa Konseyi tarafından demokratik standartları yerine getirmediği yönünde raporlarla gündeme gelmiştir. Türkiye'nin bu uygulamaları sürdürmesi, AB ile müzakere sürecini de olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'nin *Yerel Yönetimler Özerklik Şartı*'na koyduğu çekinceler, sadece Kürtlerin yerel yönetimlerdeki haklarını engellemekle kalmamış, aynı zamanda ülkede yaşayan tüm halkların demokratik haklarını da sınırlandırmıştır. Yerel yönetimlerin özerkliği, sadece etnik veya bölgesel bir mesele olarak değil, ülkenin genel demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Türkiye, çekinceleri kaldırarak yerel yönetimlerin özerkliğini güçlendirmeli ve halkın yönetime doğrudan katılımını sağlamalıdır. Bu adımlar, Demokratik Cumhuriyetin inşa sürecinde önemli bir kilometre taşı olacak ve halkın kendi kaderini tayin hakkını güvence altına alacaktır. Ancak bu reformlar hayata geçirilmeden, ülkenin gerçek anlamda demokratik bir yönetim modeline geçişi mümkün olmayacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1-Bu madde ile Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın onaylanmasına ilişkin 3723 sayılı Kanun'un 1. maddesi yeniden düzenlenmektedir. Yapılan değişiklik ile Türkiye'nin, Avrupa Konseyi çerçevesinde yerel yönetimlerin özerkliğini kabul eden ve demokratik mekanizmaların güçlendirilmesini amaçlayan Şart'ı tamamen kabul etmesi sağlanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin daha önce Şart'a koymuş olduğu çekinceler kaldırılmakta ve özerk yerel yönetimlerin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu değişiklikte birlikte, halkın yerel yönetimlerde daha etkin rol almasının öntü açılmakta ve demokratik temsil mekanizmalarının güçlendirilmesi öngörülmektedir.

MADDE 2-Bu madde ile, 3723 sayılı Kanun'un 2. maddesi yürürlükten kaldırılmaktadır. Söz konusu madde, Türkiye'nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı belirli şartlarla kabul ettiğini düzenlemekteydi. Ancak, yerel yönetimlerin yetkilerini sınırlayan ve Şart'a konulan çekincelerin kaldırılmasıyla birlikte bu maddeye gerek kalmamıştır. Bu değişiklikte, yerel yönetimlerin özerkliğinin tam anlamıyla kabul edilmesi sağlanmakta ve demokratik yerel yönetim anlayışının hayata geçirilmesi öngörülmektedir.

MADDE 3-Bu madde ile, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesine eklenen fıkralarla, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin karar alma ve planlama süreçlerine etkin katılımı güvence altına alınmaktadır. Bu düzenleme ile merkezi idarenin belediyeler üzerindeki baskısı azaltılmakta ve yerel demokrasi güçlendirilmektedir. Belediyelerin kendi idari yapılarını belirleyebilmeleri sağlanarak, yerel hizmetlerin daha etkin ve verimli sunulması amaçlanmaktadır. Bu düzenleme ile demokratik katılımın artırılması ve yerel yönetimlerin bağımsız karar alabilmesi öngörülmektedir.

MADDE 4-Bu madde ile, 5216 sayılı Kanuna eklenen yeni madde ile büyükşehir ve ilçe belediyeleri üzerinde merkezi idarenin yapabileceği denetimin hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılması sağlanmaktadır. Bu düzenleme ile merkezi idarenin belediyeler üzerindeki yerindelik denetimi ortadan kaldırılmakta ve belediyelerin yetki alanları genişletilmektedir. Yerel yönetimlerin özerkliğinin sağlanması ve kayyım atamalarının önlenmesi hedeflenmekte olup, demokratik iradenin korunması öngörülmektedir.

MADDE 5-Bu madde ile, merkezi idare ve belediyeler arasında sosyal ve ekonomik kalkınmaya yönelik iş birliği mekanizmaları oluşturulmakta ve belediyelerin projelerine destek sağlanması amaçlanmaktadır. Yerel kalkınmanın desteklenmesi için merkezi idarenin belediyelerle ortak projeler geliştirmesi teşvik edilmekte ve bu projelerin finansmanının daha etkin yönetilmesi sağlanmaktadır. Bu düzenleme ile yerel kalkınmanın artırılması ve belediyelerin ekonomik olarak güçlendirilmesi öngörülmektedir.

MADDE 6- 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesine eklenen fıkralar, belediyelerin karar alma süreçlerine zamanında ve uygun biçimde dâhil edilmesini sağlamaktadır. Bu düzenleme, belediyelerin halkın ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamalarına yardımcı olacaktır.

MADDE 7- 5393 sayılı Kanunun 55. maddesinin üçüncü fıkrasına eklenen düzenleme, belediyelerin denetiminin sadece hukuka uygunluk açısından yapılmasını öngörmektedir. Bu düzenleme, yerindelik denetimi yapılmasının önüne geçecek ve belediyelerin bağımsızlıklarını koruyacaktır.

MADDE 8- 5393 sayılı Kanuna eklenen EK MADDE 4, Bakanlıklar ile belediyeler arasında sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik edici iş birliği projelerinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu düzenleme, yerel kalkınma projelerinin başarısını artıracak ve toplumun refahını geliştirecektir.

MADDE 9- 5393 sayılı Kanunun 45. maddesinin ikinci fıkrası, 57. maddesinin dördüncü fıkraları ile geçici 9. maddesinin yürürlükten kaldırılması, gereksiz bürokratik

engellerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Bu değişiklik, yerel yönetimlerin daha etkin ve hızlı bir şekilde faaliyet göstermelerine olanak tanıyacaktır.

MADDE 10- 5779 sayılı Kanunun 2. maddesine eklenen düzenleme, il özel idareleri ve belediyelere ayrılacak payların bölgeler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltacak şekilde dağıtılmasını öngörmektedir. Bu düzenleme, yerel kalkınmayı teşvik edecek ve eşitlik ilkesini pekiştirecektir.

MADDE 11- Yürürlük maddesidir.

MADDE 12- Yürütme maddesidir.

BELEDİYE KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 8/5/1991 tarihli ve 3723 sayılı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1.- Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan ve Türkiye tarafından 21 Kasım 1988 tarihinde Strazburg’da imzalanan “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın onaylanması uygun bulunmuştur.”

MADDE 2- 3723 sayılı Kanununun 2’nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3- 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7’nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Büyükşehir ve ilçe belediyeleri, kendilerini doğrudan ilgilendiren konularla ilgili olarak planlama ve karar alma süreçlerine zamanında ve uygun biçimde dahil edilir. İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin bu süreçlere etkin katılımını sağlayacak mekanizmaları, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amaçlarına uygun olarak oluşturmakla yükümlüdür.

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri, kendi idari yapılarına, büyükşehir ve ilçe belediyesinin ihtiyaçları doğrultusunda karar verebilir.”

MADDE 4- 5216 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 4- İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin faaliyetleri üzerindeki denetimini hukuka uygunluk denetimi şeklinde gerçekleştirir. Bu kapsamda yapılacak denetimler, yerindelik denetimi şeklinde yapılamaz.”

MADDE 5- 5216 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 5- Bakanlıklar, kendi görev alanlarını ilgilendiren konularda, büyükşehir ve ilçe belediyeleri ile sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik amacıyla iş birliği projeleri geliştirir. Bu iş birliği projelerine ilişkin usul ve esaslar, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 6- 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 15 inci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Belediyeler, kendini doğrudan ilgilendiren konularla ilgili olarak planlama ve karar alma süreçlerine zamanında ve uygun biçimde dâhil edilir. İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, belediyelerin bu süreçlere etkin katılımını sağlayacak mekanizmaları, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amaçlarına uygun olarak oluşturmakla yükümlüdür.

Belediyeler, kendi idari yapısına, belediyenin ihtiyaçları doğrultusunda karar verebilir.”

MADDE 7- 5393 sayılı Kanununun 55 inci maddesinin üçüncü fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiştir.

“İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, belediyelerin faaliyetleri üzerindeki denetimini hukuka uygunluk denetimi şeklinde gerçekleştirir. Bu kapsamda yapılacak denetimler, yerindelik denetimi şeklinde yapılamaz.”

MADDE 8- 5393 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

“EK MADDE 4- Bakanlıklar, kendi görev alanlarını ilgilendiren konularda, belediyelerle sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik amacıyla iş birliği projeleri geliştirir. Bu iş

birliği projelerine ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.”

MADDE 9- 5393 sayılı Kanununun 45 inci maddesinin ikinci fıkrası, 57’nci maddesinin dördüncü ve fıkraları ile geçici 9 uncu maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 10- 2/7/2008 tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanunun 2’nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiş ve dördüncü fıkrasında geçen “iki” ibaresi “dört” şeklinde değiştirilmiştir.

“İl özel idareleri ve belediyelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılacak paylar, bölgeler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltacak şekilde dağıtılır.”

MADDE 11- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 12- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.